

Hak-al

- ***Wow, wat een verschil!***
- ***Hemelvaartkamp 2024***
- ***De Volencampen***

Het Oortdeel

Louis van Oort

Lvanoort@planet.nl

Afscheid

Het najaar roept gemengde gevoelens op. Vogelaars als ik kijken ernaar uit. Dit zijn immers de maanden van de vogeltrek, het fenomeen dat ieder jaar weer voor fantastische en verrassende momenten in het veld zorgt. Voor anderen staat het najaar voor gebrek aan daglicht en door depressief stemmend weer. Je kunt dan wel heel rationeel zeggen 'maak het dan binnenshuis lekker gezellig', maar daar heb je geen moer aan als je met donker in je auto/op je fiets stapt richting werk/school om in het donker weer thuis te komen. Al dan niet tot op je brrroekje natgerend.

En hoewel ik zelf juist intens kan genieten van de contrasterende weermomenten van het najaar, de duizenden trekvogels die overkomen en de komst van mooie wintergasten als koperwiek en kramsvogel snap ik echt wel de donkere kant van de herfst. Het heeft toch ook iets van (naderend) afscheid in zich. Dat begint al met het vertrek

van de gierzwaluwen in augustus, wat mij direct wat weemoedig stemt. Maar ook het verstommen van de vogelzang voelt als een afscheid. De trek- en contactroepjes waar we het in deze maanden mee moeten doen, kan ik wel degelijk waarderen, maar toch mis ik de zangkakafonie van de lente.

Desondanks denk ik iedere zomer weer: kom maar op met september-oktober-november. Ik vind het echt

heerlijke maanden. Dit jaar voelde ik dat zelfs nog intenser, want tijdens het hoogtepunt van de trek zou ik met vier vrienden een week lang (4-11 oktober) naar de Shetlandeilanden gaan, op zoek naar zeldzame trekvogels uit Amerika en Rusland. Het werd een week om nooit te vergeten. De Amerikaantjes lieten ons in de steek, maar we kregen een zeldzaam mooi palet met zangvogels uit de Siberische taiga en toendra voorgeschoteld. Daaronder soorten als kleine sprinkhaanzanger, veldrietzanger en een weergaloos mooie Pallas boszanger.

Afgezien van de vogels was het sowieso tamelijk weergaloos om op deze archipel boven Schotland rond te lopen. De Shetlands hebben voor vogelaars altijd al een magische klank gehad en daarnaast kijk ik al jaren de detectiveserie Shetland. Dus ik

had ook wel een aardig beeld van hoe mooi het daar zou zijn. Dacht ik... Totdat je daar daadwerkelijk bent, het ontzagwekkende landschap zich aan je ontvouwt en je de uiterst vriendelijke en relaxte lokale bevolking ontmoet. Ik heb deze schitterende najaarstrip proberen vast te leggen in een artikel. Dat werd echter zo omvangrijk dat we daarvoor drie Hak-als nodig hadden gehad, dus dat heb ik aan een ander platform toevertrouwd. Als je het wilt lezen, kijk dan op tinyurl.com/yc7f77za

De euforie over de Shetlandtrip hield tot in november aan. Maar deze maand stond uiteindelijk toch vooral in het teken van dat andere najaarsaspect: afscheid. In deze maand stierf namelijk tante Riet, de laatste der Mohikanen van mijn eens zeer omvangrijke schare tantes en ooms. Ze was uit 1934. Toevallig hetzelfde geboortjaar als misschien wel de meest iconische NVWC'er aller NVWC'ers: Wim Kievit. Anderhalve week voor mijn tante verruilde hij het tijdelijke voor het eeuwige. Dat was niet alleen een grote klap voor zijn familie en vele vrienden, maar ook een markant moment voor onze vereniging. Deze op het oog goedmoedige kruising tussen de kerstman en kapitein Iglo was namelijk heel lang hét gezicht van de NVWC (zie verder de In memoriam verderop in de Hak-al). Maar niet alleen om die reden greep zijn dood mij aan. Hij was de indrukwekkende voorzitter toen ik in 1995 lid werd van de NVWC, die met zijn pretoogjes mild-kritische vragen kon stellen als ik weer eens wat ongenueanceerd uit de hoek was gekomen in mijn columns in de lokale kranten van destijds. Maar er was ook de persoonlijke connectie van zijn binding met mijn geboortedorp Enspijk, waar zijn vrouw Adrie vandaan kwam. En het feit dat zijn zus mijn tante Jenny was. We waren aangetrouwde familie, zeg maar.

Het afscheid van Wim kwam echter pas echt binnen tijdens de zeer indrukwekkende afscheidsdienst in de Grote of Barbarakerk. De toespraken van zijn drie kinderen Elly, Henkjan en Jandirk en een van de Franse kleinkinderen schetsten het beeld van een geweldige vader en opa, die hun stuk voor stuk onder veel meer de gave van het woord had gegeven. Het verlies werd er tegelijkertijd rauwer en draaglijker door.

Het afscheid van Wim was mooi, maar het blijft een afscheid. Als ik terugdenk aan die mooie week op de Shetlands zal dat altijd naar boven komen. En dat heeft ook iets moois, want hij zou het er als echt natuurs mens fantastisch hebben gevonden...

Coverfoto zadelsprinkhaan.
© Wim Jansen (p.14-15)

6

8

12

14

16

22

24

26

In dit nummer

- 2 Het Oordeel – *Afscheid*
- 4 Van het bestuur
- 5 In memoriam Wim Kievit
- 6 Ganzenvoeten langs de Waal
- 8 Waar komt die naam vandaan? – *De roep van de keep*
- 10 Groen Natuurlijk
- 12 De Vaas deel 2 – *Wilgenkatjes*
- 14 Aha op die manier! – *Wim Jansen*
- 16 Hemelvaartkamp Strabrechtse Heide

- 20 Daarom Dierenambulance
- 22 Jeugd – *Sterren in de nacht*
– *Elektrisch vissen*
– *Struinen langs de Lek*
- 23 Ik teken ervoor – *De vink*
- 26 De Volencampen
- 31 Colofon, info en adressen
- Oproep **jubileumnummer**
- 32 Fijne feestdagen!
- Deadline Hak-al 01-2025: 11-02-2025

Van het bestuur

bestuur@nvwc.nl

Knotgroep: meer dan 50 jaar

door Kars Veling

Er is al regelmatig bericht over het vijftigjarig jubileum dat we volgend jaar gaan vieren. Dat is natuurlijk ook logisch want vijftig jaar is best lang en we zijn al die jaren een bruisende en actieve club geweest en dat zijn we nog steeds! En we groeien ook nog ieder jaar. We hebben als doelstelling voor ons jubileumjaar dat we naar de 500 leden willen groeien. We vragen iedereen dan ook om ambassadeur te worden van de NVWC en tegen je vrienden en kennissen te vertellen over onze club en wat zij wil. Maar ook bij de kapper, op de sportschool en in de rij bij de kassa. Hoe meer mensen ons steunen hoe meer we kunnen bereiken voor de natuur in en rond Culemborg.

Wat niet veel mensen weten is dat de knotgroep al actief was voordat de NVWC werd opgericht op 5 maart 1975. Toen werden er al bomen geknot langs de Diefdijk en op andere plekken in het buitengebied. We zijn dan ook langs gegaan bij de eerste knotactie van dit seizoen langs de Beusichemse dijk op 23 november. En we kwamen niet in stilte en niet met lege handen. Begeleid door een

Harry met taart 50 jaar NVWC. © Ruud Post

Met de doedelzak op naar de 50 jarige knotgroep. © Kars Veling

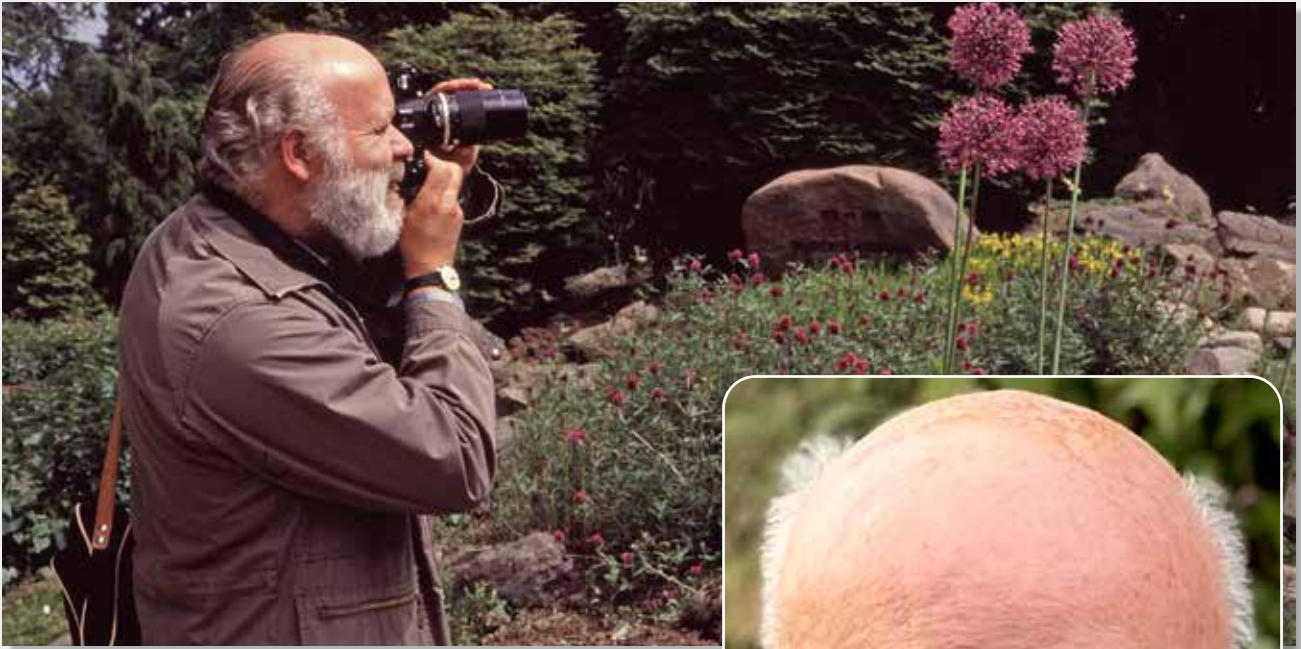
Taart eten knotgroep 50 jaar - NVWC. © Kars Veling

doedelzakspeler wandelden we met een prachtige knotwilgentaart naar de actieve knotters. We hebben ze een tijdje van hun belangrijke werk afgehaald, maar daarvoor in ruil kregen ze wel een heerlijk stuk slagroomtaart en de hartelijke felicitaties van de NVWC.

Bijzonder is dat de huidige twee trekkers van de knotwilgenwerkgroep al bijna vanaf het begin erbij betrokken zijn. Al vijftig jaar iedere winter, in weer en wind de ladder op, de boom in om te knotten. Harry van de Warenburg en Wim Smits werden dan ook extra in het zonnetje gezet en mochten een extra groot stuk taart.

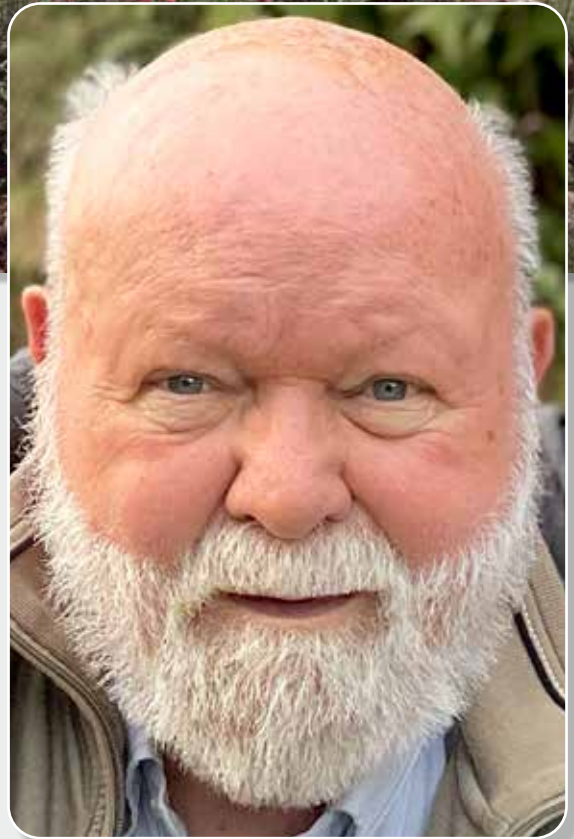
Dit was de eerste knotdag en het enthousiasme was weer groot. Mocht u het ook leuk vinden om een zaterdag lekker de handen uit de mouwen te steken en ook nog een bijdrage leveren aan het mooie typische landschap van het rivierengebied hou dan de Tsjiepl in de gaten en kom meewerken! 🐦

In memoriam: Wim Kievit

Wim op NVWC-excursie Arboretum 1980-1985.

Onder Wim en Adrie door Frans bedankt voor het voorzitterschap in 2000.

In de nacht van 6 op 7 november is, in zijn slaap, Wim Kievit overleden. Hij was, met z'n hele gezin, lid vanaf 1975, het jaar dat de Natuur- en Vogelwacht Culemborg werd opgericht. En in die bijna 50 jaar was hij erg betrokken bij de club en is hij ook jaren voorzitter geweest. Zijn twee grote passies waren planten en fotograferen en hij was dan ook actief lid van de plantenwerkgroep en heeft jarenlang, samen met andere fanatieke fotografen, een werkgroep Natuurfotografie bij de Vogelwacht gehad.

Wim en Adrie waren gek op reizen en hebben vele jaren met hun caravannetje Europa door gereisd, waarbij Frankrijk een speciale plek innam. Logisch, want dochter Elly was al snel naar Frankrijk vertrokken. En wat is er mooier dan je kind en later ook kleinkinderen te zien als je op weg bent naar een mooie natuurbestemming als de Pyreneeën of de Franse Alpen? Beiden leerden ook Frans, zodat ze zich daar nog beter konden redden en makkelijker konden communiceren met de familie.

Ook gingen ze vaak mee met de NVWC-kampen. Samen met een stelletje andere woonwagenbewoners stonden ze dan op de camping, waar de meeste anderen nog hun tentje

opzetten. Een kamp dat altijd in de herinnering zal blijven was het jubileumkamp naar La Brenne in 1995. Wim, die toen voorzitter van de NVWC was, werd door de campingbaas steeds aangesproken als 'Monsieur Le President', en dat beviel hem zichtbaar. Ook later vertelde hij dit nog regelmatig met zijn typische vrolijke glimmoogjes. Hij hield die titel ook bij het volgende jubileumkamp in La Brenne in 2005, toen Adrie Kievit er haar 60ste verjaardag vierde.

Toen, inmiddels twaalf jaar geleden, Adrie overleed, was het gedaan met het reizen. Af en toe ging hij nog naar Elly in Frankrijk en hij was ook nog mee naar het La Brenne kamp in 2015, maar verder was hij vooral in Culemborg. De eerste jaren was hij op de woensdagochtenden nog vaak bij de klusgroep, maar de laatste jaren was hij steeds minder mobiel en kwam hij nog maar weinig z'n huis uit. Maar ook vanuit zijn stoel bij het raam was hij nog met de natuur bezig: met de vele bloeiende planten in z'n tuin, met de spreuwen en kauwen op de pindakaaspotten, de mezen en mussen op het zaad en de dagpauwogen op de vlinderstruik.

We zullen Wim missen en wensen Elly, Henkjan, Jandirk en de rest van de familie veel sterkte toe.

Op (zoek naar) ganzenvoeten

door Bram Schenkeveld

Er zijn van die soortengroepen in onze Nederlandse flora waar de beginnend florist liever omheen loopt, omdat er zoveel gelijkende soorten zijn. Om er een paar te noemen: gele composieten, witte schermbloemigen en groene schijngrassen als russen, biesen en zeggen. En als je dan als groentje toch een poging doet, stuit je al snel op eigenschappen die fluide blijken of zelfs met een goede loop nauwelijks te onderscheiden.

1 Zeldzame zee-groene ganzenvoet

Aan het strand.
© Marieke Postma

Toch kan het heel bevredigend zijn om op het goede moment de koe bij de horens te vatten. Voor de zeggen (*Carex spec.*) bijvoorbeeld is dat de meimaand. De stinzenplanten, in Culemborg vooral in de Plantage te bewonderen, zijn dan wel klaar. De beginnend florist kan dan zijn aandacht verleggen naar de verschillende zeggensoorten, in Culemborg vooral te vinden langs de waterkant en in de natte houtopstanden van het Beesdse en Culemborgse Veld. In de flora begint de sleutel van de zeggen met of het vruchtbeginsel twee of drie stempels heeft. En als die hobbel eenmaal genomen is, ontvouwt zich een wereld die in Nederland veel soortenrijker is dan die van bijvoorbeeld de orchideeën.

Pioniersoorten

Afgelopen september is ons, de Plantenwerkgroep van de NVWC, bij toeval een soortgelijk terrein in de schoot geworpen. We gingen naar de Heesseltsche waarden voor de laatste bloeiende stroomdalgraslandplanten, maar troffen op de drooggevalle oever van de Waal een grote verscheidenheid aan pioniersoorten van de amarantenfamilie, waartoe na moleculair onderzoek naar de genen (APG III-systeem) sedert 2009 ook de Ganzenvoetfamilie wordt gerekend. Bekende vertegenwoordigers zijn cultuurgewassen als quinoa, spinazie, zeekraal en alle bietsoorten.

Deze familie bestaat vooral uit pioniersoorten, eenjarigen die profiteren van tijdelijk gunstige omstandigheden. Ze houden van warmte en stikstof en kunnen zoute en droge omstandigheden goed verdragen. Stengels en bladeren hebben een vlezige bouw of een dichte witschilferige beharing. Ze verbruiken ook minder water bij de fotosynthese. Het zijn zogenaamde C4-planten.

Groene frutsels

Het zal niemand verbazen dat steeds meer vertegenwoordigers van deze familie vanuit het zuiden Nederland bereiken.

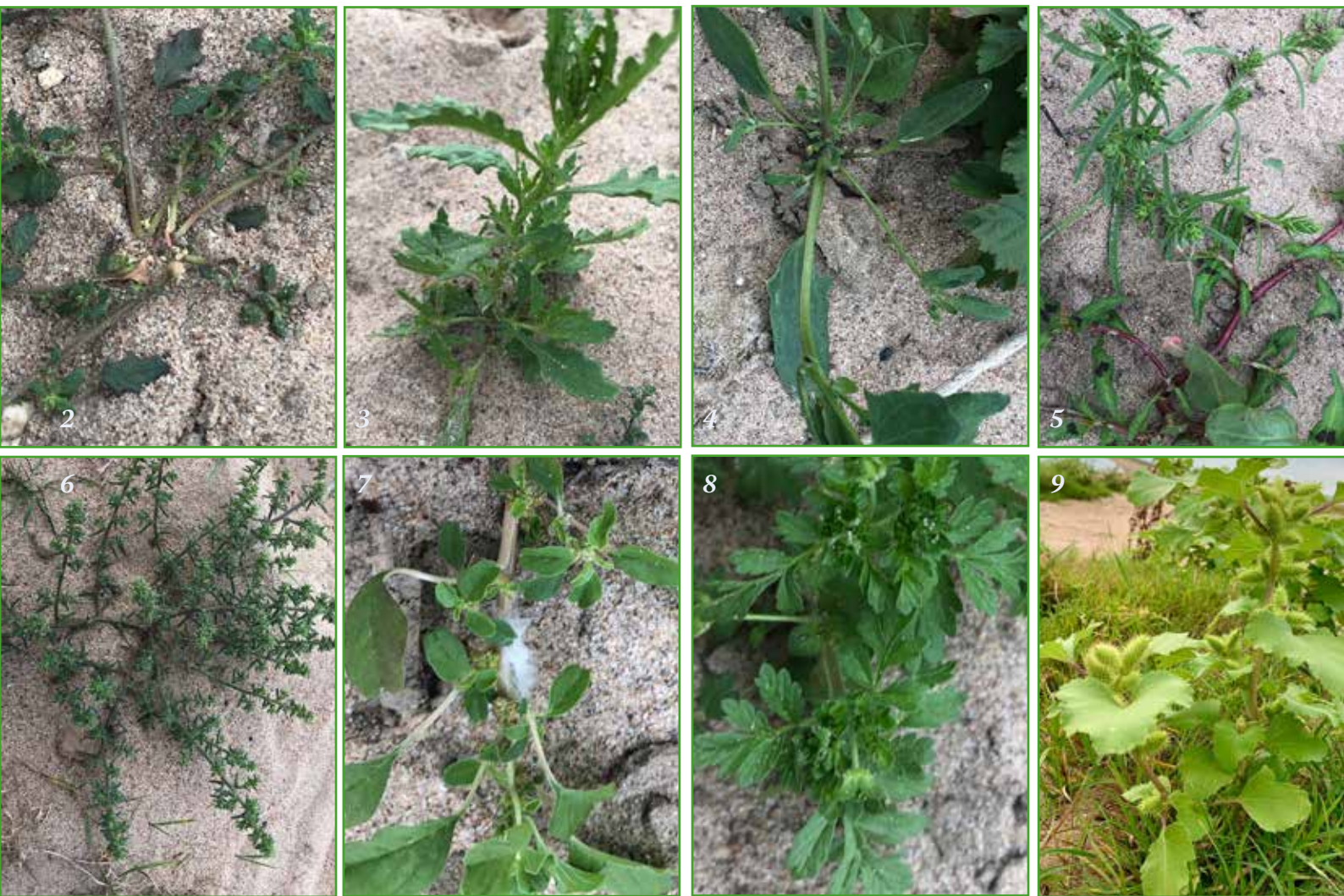
De bloemen van deze familie zijn veelal on ooglijke groene frutsels, de vruchten bruine korreltjes. In de Nederlandse flora worden daarom vooral vegetatieve kenmerken gebruikt om de soorten te onderscheiden. Maar makkelijk op naam te brengen zijn ze niet. We zijn die avond dan ook niet verder gekomen dan 300 m vanaf ons vertrekpunt, het theehuis River Lounge aan de Steenfabriek in Heesselt. Dat lag niet alleen aan de soortenrijkdom, maar ook aan de tijd die het kostte om ze op naam te brengen.

Om te beginnen troffen we de 'usual suspects' als melganzenvoet en uitstaande melde. Melganzenvoet kun je overal in Nederland waar de bodem geroerd is aantreffen. Uitstaande melde is al beperkter in haar/zijn voorkomen, maar komt ook over heel Nederland als akkeronkruid voor. Aan de bladeren van deze soort kun je overigens goed zien waarom de familie naar ganzenvoeten is vernoemd. Een eerste zeldzamere soort was de vondst van zee-groene ganzenvoet. De verspreiding hiervan beperkt zich in Nederland tot het rivier- en zeekleigebied. De bladeren hiervan lijken al helemaal niet meer op ganzenvoeten.

Zeer geurig

Dat doen de bladeren van twee andere soorten, die we vervolgens troffen, ook niet. De bladeren van liggende ganzenvoet en welriekende ganzenvoet lijken meer op die van een zomereik. Beide behoren tot het geslacht van de beklierde ganzenvoeten (*Dysphania*), waarvan vertegenwoordigers pas sinds kort in Nederland opduiken, overigens geheel op eigen kracht. Beide neofyten zijn net als druif-

langs de Waal

2 liggende ganzenvoet, 3 welriekende ganzenvoet,
4 uitstaande melde, 5 smal vlieszaad, 6 stekend longkruid,
7 kleine majer, 8 liggende ganzerik (foto's Bram Schenkeveld)
en 9 grote stekelnoot (foto Marieke Postma).

kruid, de derde vertegenwoordiger van dit geslacht in Nederland, zeer geurig en karakteristiek voor strandjes langs de Waal. Of hun geur grazers aantrekt of juist afstoot, is niet bekend. In het land van herkomst Mexico wordt welriekende ganzenvoet gebruikt om het eten te kruiden. Het blijft dus onduidelijk of de zaadverspreiding via de ganzenmaag of gekleefd aan de ganzenvoet gaat.

Weer van een heel ander geslacht maar wel lid van de familie is smal vlieszaad. Ook deze soort is Nederland binnengekomen via de Rijn. Smal vlieszaad is een zogenaamde stepperoller (tumble weed). Bij het rijpen van het zaad verkleurt de plant naar rood, droogt in tot een bol en wordt aan het eind van het groeiseizoen meegevoerd door de wind om elders een nieuwe standplaats te vinden. In de Nederlandse situatie echter rot ondanks de 'global warming' de plant onder de gesel van de herfstregens al weg voordat-ie kan gaan rollen. Wij troffen de plant nog fris en groen.

Hoogtepunt

Het hoogtepunt van de avond was de vondst van stekend loogkruid. Deze halofyt is buiten het kustgebied heel zeldzaam in Nederland. De plant is dus zouttolerant en bevat veel kalium en oxaalzuur. Om die reden werd de plant in het verleden geoogst en na droging verbrand. De alkalische as werd gebruikt in de glasindustrie en om mee te logen.

Als toetje ten slotte troffen we kleine majer, de enige echte amarant van de soorten van die avond en in tegenstelling tot veel nieuwkomers van dit geslacht (*Amaranthus*) al eeuwen in Nederland. De soort werd vroeger ook wel als groente verbouwd, maar is verdrongen door andere bladgroentes als spinazie en postelein.

Al met al was onze avond aan de Waal heel vruchtbaar en ook buiten de ganzenvoeten vonden we bijzondere soorten als liggende ganzerik en grote stekelnoot. Deze verrassing smaakt naar meer en nodigt uit om ook langs onze eigen Lek op zoek te gaan. De strandjes langs de Lek zijn overigens wel veel smaller en vallen ook veel minder vaak droog. De gestuwde Lek zal qua pioniersoorten minder divers zijn dan de vrij stromende Waal. In dit enkele geval wint Tiel het van Culemborg.

Esdoorn ganzenvoet

Als allerlaatste wil ik, eigenlijk buiten de orde van dit verhaal, met trots melden dat er in Culemborg toch wel nog een bijzondere ganzenvoet voorkomt en wel esdoorn ganzenvoet. Deze soort is tamelijk zeldzaam en makkelijk te onderscheiden vanwege de bladvorm, die lijkt op die van Noorse esdoorn. De soort staat op open, zonnige, warme, vochtige, voedsel- en stikstofrijke plaatsen. In Culemborg komt-ie voor als onkruid in moestuinen zoals die van Kees van de Vate aan de Waldeck Pymontdreef en die van ondergetekende achter het weeshuis. Waarschijnlijk heeft-ie een grotere verspreiding in onze contreien, maar net als alle ganzenvoeten zal 'ie makkelijk over het hoofd gezien worden door zijn weinig spectaculaire uiterlijk.

Ja ganzenvoeten zijn tamelijk onopvallend, zitten zo'n beetje allemaal in dezelfde opportunistische ecologische niche, maar hebben toch allemaal een eigen verhaal over oorsprong, uiterlijk en specifieke standplaats en toepassing. 🐦

De roep van de keep

door Ellen Geleedst, fotografie Paul van Veen

Gisteravond zat ik wat te lezen op de website van de Vogelbescherming over de keep. Daar vertelde men mij, dat de zang van de keep bij vrijwel alle vogelaars in Nederland onbekend is. Ik besloot de proef op de som te nemen. Voor mijn echtgenoot, naast me op de bank, zette ik het geluid van de zang van de keep aan met de vraag: "Wat is dit?" Hij had werkelijk geen idee! Waarmee maar weer eens is bevestigd dat de site van de vogelbescherming juiste informatie bevat.

De keep is simpel gezegd de noordelijke tegenhanger van de vink. Een beetje zoals de zwarte en de bonte kraai in oostelijk en westelijk Europa. Onze ervaring met kraaien in Duitsland is dat tot aan de Elbe de kraaien zwart zijn. Rijd je nog een stukje door, dan zie je vrijwel alleen maar bonte kraaien. Datzelfde fenomeen geldt dus ook voor de vink en de keep, alleen moet je dan de scheidslijn noord-zuid denken. De keep broedt in Noorwegen, Zweden, Finland en Rusland.

Een heel enkele verdwaalde keep kun je 's zomers aantreffen in Denemarken, Nederland of de Baltische staten, maar dan gaat het echt om een handjevol (voor Nederland drie tot vijf broedparen). Daarmee is ook onmiddellijk verklaard waarom de zang in onze contreien zo volkomen onbekend is. In de broedtijd moet je in Scandinavië of Rusland zijn om het te kunnen horen. En tegen de tijd dat het zomervakantie is, doen ze hun snaveltje al lang niet meer open om te zingen.

De roep van de keep

Hoe anders is dat met de roep van de keep! Half oktober fietste ik langs de Lange Dreef, bij de boomgaarden dicht bij de dijk. Daar hoorde ik opeens 'kep'. Wat was dat toch ook al weer? Het had iets bekends, maar toch ook weer niet. O wacht, dat zou best wel eens een keep kunnen zijn. Thuisgekomen vroeg ik aan mijn echtgenoot of de kepen alweer in het land zijn, omdat ik dacht er eentje gehoord te hebben. En ja hoor, juist die dagen waren ze weer massaal in Nederland aangekomen. Want hoewel ze hier niet broeden, is ons land wel een geliefde plek om de winter door te brengen. Dat kan ik me levendig voorstellen. Hier ligt zelden sneeuw, het is hier niet eens meer koud genoeg voor een Elfstedentocht en hier is wel

daglicht. Kortom: tussen oktober en maart kun je hier prima kepen aantreffen, die niet zingen maar wel 'kep' roepen om aan te geven dat ze er weer zijn.

De naam verklaard

Echt heel moeilijk is het niet om te bedenken waar de naam 'keep' vandaan komt. De keep is een onomatopoeie: het roept zijn eigen naam. Al vind ik persoonlijk dat hij géén 'keep' roept, maar echt 'kep'. En ik vind dat ik als leerkracht die zich voornamelijk met spellingproblemen bij leerlingen bezighoudt, wel recht van spreken heb. De lange ee-klank wordt gevormd door de mond te verbreden. De e-klank wordt gevormd door een meer ontspannen mondstand. Probeer maar eens even. Zo leer ik mijn leerlingen, ondersteund door klankgebaren, de spelling aan van alle korte en lange klanken, om met deze combinatie van logopedie en spellingsregels de open en gesloten lettergrepen onder de knie te krijgen. Het zou dus beter zijn als we de kepen die in ons land overwinteren aanleren om 'keep' te gaan roepen. Of, en dat is wellicht eenvoudiger, de naam 'keep' veranderen in 'kep'.

Spectaculaire vogel

De keep is trouwens een prachtige vogel. Ik heb met verbazing naar plaatjes en foto's gekeken. Wat een prachtig zwarte kop en feloranje borst en zijkant! Ik kan me helemaal niet bedenken dat ik dat ooit goed heb waargenomen. Gelukkig is ook daarvoor weer dezelfde verklaring als met de zang van de vogel. Dat spectaculaire mannetje met zwart en oranje is ook weer het broed- en niet het winterkleed. Overigens is hij ook in winterkleed beslist het bekijken waard. Dus ik

zou zeggen: ga naar buiten en zoek de 'kep' maar op. In de buurt van boomgaarden, of op akkers met oogstresten en zeker in de buurt van hun favoriete beukenootjes en eikels. Ze vliegen vaak in groepen, al dan niet gemengd met vinken. Die groepen kunnen overigens enorm groot worden. In Oostenrijk en Zwitserland zijn slaapgroepen waargenomen van miljoenen 'Bergfinken', zoals de 'kep' daar heet. Wat wij hier wel kennen van grote groepen spreuwen, zie je daar van groepen 'Bergfinken'. Op bijvoorbeeld YouTube kun je zoeken op 'Bergfinken Schwarm'. Vooral tegen de tijd dat ze weer klaar zijn om terug te keren naar Scandinavië en het broedkleed verschijnt, is daar maar één woord voor: spectaculair! 🐦

TUINBOEK 'GROEN NATUURLIJK'

Maak van je tuin of balkon een paradijsje op aarde voor bijen, vlinders, vogels en voor ons allemaal

door Irma Merkestein, fotografie Martin Broeze

Ik heb veel tuinboeken in de kast staan, want ik hoopte altijd dat ik dat éne boek zou vinden dat een antwoord had op al mijn vragen. Ik wilde zonder gif en zonder kunstmest tuinieren, met planten en bloemen die goed zijn voor bijen, vlinders en andere insecten.

Ik wilde zoveel weten: Wat doe ik met onkruid? Wanneer is de beste tijd om het weg te halen zodat ik zo min mogelijk leven verstoort? Moet ik de boel ompspitten of is dat niet nodig? Welke planten, bomen en heesters zouden het goed doen in mijn tuin? Wat zijn goede planten voor bijen en vlinders? Ik wilde biologisch gekweekte planten en bloembollen, maar ja, waar koop je die dan? Niet in een 'gewoon' tuincentrum waar de planten snel worden opgekweekt met bestrijdingsmiddelen en – ook al zien ze er nog zo mooi uit – vaak maar weinig betekenis hebben voor het natuurlijk leven.

Oerwoud van informatie

Naast het lezen van boeken heb ik heel wat uren op internet gestruind om wat wijzer te worden uit het oerwoud van informatie. Ik zag door de bomen het bos niet meer. Natuurlijk heb ik wel veel informatie kunnen halen uit sommige tuinboeken, maar ik vond de meeste boeken simpelweg niet compleet. Ik heb toen bedacht dat ik zelf het boek zou schrijven dat ik tot nu toe gemist heb. Het moest een boek worden met in ieder geval veel

praktische tips die gemakkelijk na te lezen zijn. Met een overzicht van planten, heesters en bomen die goed zijn voor insecten en vogels. Daarnaast een lijst met adressen van biologische kwekers waar je naast biologisch gekweekte planten ook bloembollen kunt kopen en verantwoorde potgrond.

Met mijn boek wilde ik het de lezer zo gemakkelijk mogelijk maken om toch op een verantwoorde manier met de tuin of het balkon bezig te zijn. Het is handig als je op een makkelijke manier de informatie kunt vinden die je op dat moment nodig hebt. Het scheelt veel tijd en misschien ook frustratie. Want dan heb je wel goede bedoelingen om je tuin of woonomgeving groener te maken, maar als het dan veel tijd kost om alles uit te zoeken, is dat gewoon niet leuk.

Het opfleuren van je tuin of balkon hoeft trouwens helemaal niet zo ingewikkeld te zijn. Zo kan een pot met biologische bloembollen in het voorjaar voor veel insecten het verschil maken tussen overleven en dood gaan.

Mijn motto is: doe wat je kunt. Maar dan wel zonder gif, want daar hebben we al genoeg van. En met respect voor al het leven. Als we allemaal iets doen, hoe klein ook, wordt onze leefomgeving groener en fijner om in te wonen, te werken en te spelen.

Intensief

Nu is een boek schrijven makkelijker gezegd dan gedaan. Ik ben er ruim twee jaar mee bezig geweest. Intensief was het wel. Over de titel hoefde ik niet lang na te denken: Groen Natuurlijk. Dat was voor mij vanzelfsprekend. Wat er op de voorkant moest komen,

Uit het boek Groen Natuurlijk van links naar rechts: kattenkruid, lauwe knoop, purperklokje, plantenbak met o.a. sleutelbloem, dagpauwoog op dropplant, daaronder kerstroos.

daar hoefde ik ook niet lang over na te denken. Want op een dag waren de jonge koolmeesjes uit de nestkast in onze tuin, uitgevlogen. Eén van de jongen belandde in de hazelaar om even bij te komen van het uitvliegavontuur. Toen ik hem zag zitten tussen het verse groen, ben ik snel naar binnen gegaan, heb mijn foto toestel gepakt en een aantal foto's gemaakt; de jonge koolmees bleek het ideale model te zijn.

Gelukkig zijn er heel veel organisaties (klein en groot) die zich bezighouden met groen in de ruimste zin van het woord. Bij al deze organisaties is een enorme kennis over insecten, vogels, planten. Ook bij de Natuur- en Vogelwacht is zoveel kennis over al het leven dat ons omringt. Dat blijkt iedere keer weer als ik de Hak-al lees. Ik vind dat bijzonder en het geeft mij hoop voor de toekomst om te weten dat er zoveel mensen zijn die geven om de natuur. Van een aantal van deze groene organisaties heb ik het adres van de website opgenomen in het boek, zodat je daar ook eens een kijkje kunt nemen.

Ik heb ook een stukje van al die kennis opgenomen in mijn boek. In Groen Natuurlijk vind je dan ook informatie over (wilde) bijen, vlin- ders, zweefvliegen, beerdiertjes (wat??), de intelligentie van planten en nog heel veel meer.

Bijzondere ontdekkingen

Ik ben veel mooie boeken tegengekomen en ik heb veel bijzondere ontdekkingen gedaan toen ik bezig was met schrijven. Zo vond ik het erg leuk de boeken te lezen van David Goulson, een Britse bioloog die enorm veel kennis heeft van bijen. En dan de geweldige boeken van de Italiaanse hoogleraar plantkunde Stefano Mancuso die al jaren onderzoek doet naar planten. Hij zegt: "Wij bestaan dankzij planten en alleen in hun gezelschap kunnen wij blijven bestaan."

Wist je dat Charles Darwin samen met zijn zoon ook veel onderzoek heeft gedaan naar planten? Die twee experimenteerden wat af. Ze deden onder andere verrassende ontdekkingen over de fascinerende wortelpunten van planten. Darwin vergeleek die punten met een soort commandocentrum dat lijkt op onze hersenen. De conclusie van Darwin na al die onderzoeken: "Planten zijn de meest bijzondere levende wezens die ik ooit heb gezien."

Mocht je nieuwsgierig zijn geworden: er ligt een inkijkexemplaar bij de Natuur- en Vogelwacht. Wil je een exemplaar aanschaffen, dan kan je contact opnemen met mij via email

irma.merkestein@gmail.com

Het boek kost € 27,50. Ik woon in Culemborg.

Een inkijkexemplaar is ook te vinden op de website groennatuurlijk.info 🐛

De Vaas - deel 2

Wilgenkatjes

door Annette van Berkel

In een serie van 4 artikeltjes vertel ik over de belevenissen met enkele vazen met wilde bloemen. Dit is de tweede en deze is gevuld met wilgentakken met bloeiende mannelijke wilgenkatjes.

De wilgenkatjes in kwestie zijn afkomstig van in de Parkstrook afgesnoeide wilgentakken die al bloeiden en klaar lagen om verhaakseld te worden. Even snel de snoeischaar gehaald en het resultaat is een mooi minibosje bloeiende wilgenkatjes in de vaas op tafel! Heel fijn in begin maart!

Wilgenkatjes: superfood voor bijen, zweefvliegen en vlinders

Zowel vrouwelijke als mannelijke wilgenkatjes bevatten nectar. Wilgen zijn windbestuivers dus hebben mannelijke katjes veel stuifmeel. Daarmee behoren wilgenkatjes tot de beste nectar- en stuifmeelbronnen voor vlinders, bijen en zweefvliegen in het vroege voorjaar. Nectar natuurlijk om vetreserves van overwinteraars aan te vullen en om energie te leveren om actief te kunnen zijn. Bij velen is bekend dat stuifmeel door alle bijen gebruikt wordt om hun larven mee te voeden. Minder bekend is dat stuifmeel ook nodig is voor hommels, wilde bijen en veel zweefvliegen om hun geslachtorganen te laten rijpen en eicellen en zaadcellen te ontwikkelen. Stuifmeel is dus onontbeerlijk voor de nieuwe generaties.

Vlinders en bijen

Terug naar mijn vaas: een al enigszins gehavende dagpauwoog (foto 1) kwam op de katjes af en dronk er nectar. Hij heeft overwinterd en kan de nectar goed gebruiken om in voorplantingsconditie te komen.

Ook een boomhommelkoningin (foto 2) en tuinhommelkoningin (foto 3) deden mijn wilgenkatjes aan. Ze hebben nog geen nest want hebben ze dat wel dan poetsen ze het stuifmeel naar de korfjesharen aan de achterpoten en dragen het zo naar het nest naar de larven. Hommelkoninginnen hebben vaak wat tijd nodig om op krachten te komen na hun winterslaap. Ze liggen dan soms langdurig (uren) te zonnen afgewisseld met drinken en stuifmeel eten. Als ze genoeg bijgekomen zijn gaan ze een nestplek zoeken.

Gehoornde en rosse metselbijen zijn de eerste bijen die in het voorjaar uit het bijenhotel komen. Op mijn miniwilgenstruik kwamen gehoornde en rosse metselbijen mannetjes drinken (foto 4 en 5). Ze nemen vooral nectar op voor hun actieve vlucht om vrouwtjes te scoren. Het rosse metselbij mannetje op foto 5 zit onder de mijten. Deze mijten gebruiken de bij als vervoermiddel om tijdens de paring op een vrouwtje terecht te komen en via haar in een nieuw nest om daar het afval op te ruimen. Als een mannetje zo zwaar beladen is als het mannetje van de foto kan hij vaak slecht vliegen en heeft moeite een vrouwtje te bemachtigen. Dat is maar goed ook want als ze met zoveel zijn kunnen mijten meer dan alleen afval opruimen!

Zweefvliegen

Ook vroeg vliegende zweefvliegen vinden hun weg naar de vaas-wilgenkatjes. Het zijn soorten die overwinteren als volwassen dier. Zo zag ik soms meerdere snorzweefvliegen (foto 6) en een enkele gewone driehoekszweefvlieg (niet afgebeeld).

De levensduur van wilgenkatjes hangt erg af van het weer. Bij regen zijn ze snel ontdaan van het stuifmeel. Bij mooi rustig zonnig weer doen ze het het best als vaasbloem en kan je genieten van veel bezoekers. 🐝

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

Wow, een wereld van verschil

door Wim Jansen

Wat leuk om voor deze rubriek gevraagd te worden door de vorige schrijver! Al sinds een jaar of 20 houd ik me bezig met fotografie en natuur. Daarbij heb ik altijd een voorkeur gehad voor insecten. De oneindige variatie in soorten in combinatie met bizarre details die met het blote oog niet zichtbaar zijn, maakten dat ik mij voornamelijk op macrofotografie concentreerde.

Toen ik zo'n 15 jaar geleden mijn eerste digitale camera aanschafte (Lumix FZ28) kwamen beide interesses bij elkaar. De macrofunctie op dit toestel was al fantastisch, dus er kon genoeg geëxperimenteerd worden. Ineens gaat er een wereld voor je open met details die je eigenlijk nooit eerder kon zien. Ook geeft macro de mogelijkheid om te experimenteren met meer artistieke opnames.

Na enkele jaren was ik klaar om een stapje omhoog te doen in de fotografie. Daarop kocht ik een Canon DSLR (550D) met een 60mm macrolens. Wow, dit was echt een wereld van verschil in details die zichtbaar werden. (zie foto 1).

Na veel met de 60mm gefotografeerd te hebben, kwam er ik erachter dat je vaak nét te dicht bij je onderwerp moest komen. Resultaat: Veel wegvliegende en -rennende beestjes ...

Daarom besloot ik om nog een keer te upgraden naar de 100mm macrolens van Canon. Hierdoor had je ineens een riante 20-30 cm afstand tot de beestjes en kon je toch goed details zien.

Deze lens heb ik nu 13 jaar in gebruik en is mijn trouwe metgezel op elk bezoekje aan de natuur.

De laatste jaren zeul ik ook standaard een telelens mee, omdat vogels ondertussen ook mijn interesse hebben gewekt. Maar dat is iets voor een andere keer.

Mijn 'stijl' van fotografie kenmerkt zich door foto's die gemaakt worden in de natuur zonder al te veel planning. Hooguit het verwijderen van een grasje of takje dat in de weg zit. Daarbij laat ik me het liefst verrassen door ontmoetingen die op mijn pad komen.

De volgende opnames geven een indruk van de dieren die even wilden poseren terwijl ik hun pad kruiste. 🐦

	Omschrijving	Sluittijd	Diafragma	ISO
Foto 1	2011 - Zwartpootsoldaatje Utrecht (550D 60mm)	1/160	f/5.0	160
Foto 2	2012 - Glimworm Auvergne (550D 100mm)	1/160	f/5.0	200
Foto 3	2013 - Geelgroene toortsslang Auvergne (70D 100mm)	1/100	f/8.0	800
Foto 4	2019 - Empusa pennata - Bulgarije (70D 100mm)	1/200	f/11	800

2

3

4

Foto 1 Zwartkopsol-daatje, een van mijn eerste 'achtertuin'-opnames.

Foto 2 De onwaarschijnlijke kop van een glimworm moet een bron van inspiratie zijn geweest voor veel horrorfilms.

Foto 3 Deze prachtige geelgroene toortsslang lag lekker te zonnen in de ochtend. Het lukte me om tot heel dichtbij te sluipe.

Foto 4 Conehead mantis, één van de vele prachtige insecten die Bulgarije rijk is.

Hemelvaartkamp

Strabrechtse Heide. © Ruud Post

Strabrechtse Heide 9 t/m 12 mei 2024

door Yme Jan Bosma en Ruud Post

Het was voor dit hemelvaartkamp niet moeilijk om te kiezen voor de prachtige camping St. Jorishoeve aan de Pandijk 2 in Sterksel. Wat wij op dat moment nog niet konden bevroeden was dat het later zo'n gouden greep bleek te zijn. Nagenoeg gelegen naast natuurgebied de Pan. Daarbij op fietsafstand van de Strabrechtse Heide. Leo wist op de kampvergadering al te vertellen dat vanuit de camping ook landgoed 'Langakkers' van eigenaar Roel Winters met gemak te bezoeken is. Op initiatief van Leo is voor de belangstellenden een bezoekersafpraak gemaakt.

Het buitengebied van de gemeente Heeze-Leende is een agrarisch gebied met akkerbouw en veeteelt maar bestaat vooral uit natuurgebieden zoals de Strabrechtse Heide, de Herbertusbossen, het Leenderbos en de Groote Heide. Het Leenderbos en de Groote Heide zijn als deelgebieden een onderdeel van het Kempische landschap dat gekenmerkt wordt door hoogteverschillen die tijdens de laatste ijstijd zijn ontstaan door dekzandafzettingen. Het bestaat uit naaldbossen en heidevelden. De beekdalen doorsnijden het gebied. De Herbertusbossen is een oud bos met loof- en naalddhout. Het gebied sluit aan bij de Strabrechtse heide en landgoed de Lange Beek bij Sterksel. Wij spreken van een gezellig en zeer geslaagd kamp. Natuurlijk, het mooie weer speelde een belangrijke rol. Voorafgaande aan dit weekend heeft het nog behoorlijk veel geregend waardoor delen van de fietspaden van Strabrechtse Heide onder water waren gelopen. Dat leverde een behoorlijke knoeiboel maar ook veel lol op.

Een andere hele leuke excursie was het bezoek aan De Groote Peel. Wel de hofleverancier van alle waarnemingen. Het zegt misschien ook iets over de volledigheid van de waarnemingslijst. Het is meer een greep van de waarnemingen van de deelnemers. Door de aanwezigheid van Ewoud (zonder de overige deelnemers te kort willen doen) werden veel, niet alledaagse, waarnemingen

gedaan. Zo had Ewoud een schepnet meegenomen om op jacht te gaan naar de meerval. De vele larven en -huidjes op de lijst bevestigen zeer de aanwezigheid van Ewoud. De meegebrachte LED-emmer (vlinderval) door Maartje en Ewoud leverde weer meer nachtvlinders op dan gewoonlijk gemeld op een gemiddeld hemelvaartkamp. De vangst bekijken van de LED-emmer bleek een leuke dagelijkse ochtendceremonie.

Het spontane bezoek aan Lange Bleek bracht ons dodaars met pullen en een fluit als mooie krenten in de pap. In het gebied was het prachtig wandelen. De route terug naar de camping voerde ons over de heide van de Pan. Net op het moment dat wij het bed in wilden stappen vloog een draaihal roepend over de camping. Het kampeven van zo'n hemelvaartweekend draait niet alleen om mooie waarnemingen, ook om de gezelligheid. De kern van de groep wordt al sinds jaar en dag door dezelfde deelnemers gevormd en met enige regelmaat melden zich gelukkig ook nieuwkomers. De kern wordt ouder en daarom was het een leuke aanvulling dat we een nieuwe generatie konden begroeten. De kinderen van Maartje en Ewoud, Robin (4) en Jelle (2) stalen de show tijdens het kamp en met het dagbezoek van Vincent en Hedy brachten Teije (2) en de nog jongere Jelte (6 maanden) een hele ander gezellige drukte met zich mee. Volgend jaar een jubileumkamp. Wij kijken er nu al naar uit.

Ewoud aan het vissen. © Ruud Post

Oogst bekijken van de LED-lamp-emmer met Ewoud en Robin. © Ida de Jongh

Jelle leest voor. © Ida de Jongh

De Groote Peel. © Ida de Jongh

Kikkervisjes in de plas. © Marja Schuurman

Verslag van het bezoek aan landgoed De Langakkers in Leende (N-B)

door Leo van der Kooij

Op vrijdag 10 mei stapte een grote groep kampgangers, op de fiets op weg naar het landgoed 'De Langakkers' bij het dorp Leende. Het beloofde een mooie dag te worden en na een klein uurtje fietsen werd het landgoed bereikt. De eigenaar en bedenker van deze paradijselijke plek, Roel Winters trakteerde ons het volgende uur op een inspirerend verhaal over dit nieuwe landgoed waar Roel alles in het werk stelt om de biodiversiteit zo groot mogelijk te maken.

In de jaren '90 erfde Roel een landbouwbedrijf van ruim 20 ha van zijn ouders dat zich in niets onderscheidde van de omringende intensief bewerkte grasvelden en maisakkers. Roel zag met lede ogen toe hoe de staat van de natuur in de loop der jaren achteruit holde en besloot het roer helemaal om te gooien. In plaats van siergewassen, mais en prikkeldraad plantte Roel inheemse bomen en struiken en zaaide wilde planten uit. Honderden meters heggen, bloemrijke weiden, poelen en natuurlijke akkertjes werden aangelegd. Bestrijdingsmiddelen werden in de ban gedaan. In de dertig jaar dat het

landgoed inmiddels bestaat, heeft Roel overtuigend bewezen dat planten en dieren dankbaar gebruik maken van al deze maatregelen.

Begeesterd sprak Roel over alles wat er gedaan werd om zoveel mogelijk planten en dieren naar zijn gebied te lokken en dat alles met veel succes; meer dan vijftig soorten broedvogels en dertig soorten dagvlinders en ga zo maar door hebben zich hier gevestigd. Overall hingen nestkasten, bijvoorbeeld gierzwaluwkasten aan het woonhuis waar deze luchtacrobaten af en aan vlogen, een zogenaamde zwaluwtoren met huiszwaluwnesten. Ook insectenhôtels en zelfs een vleermuiskelder dragen bij aan de alsmaar toenemende biodiversiteit op dit landgoed.

De deelnemers stelden veel vragen en uit de antwoorden bleek dat er nog steeds gezocht wordt naar de beste maatregelen om dit paradijsje in stand te houden en te versterken. Gelukkig heeft Roel een flink aantal vrijwilligers die komen maaien en snoeien en verdere activiteiten ondernemen.

Meer weten over De Langakkers? Kijk op www.delangakkers.nl Het landgoed is niet vrij toegankelijk, rondleidingen kunnen via de website worden aangevraagd.

Gespot tijdens hemelvaartkamp

Legenda	
tp kampeertrein	
1 Strabrechtse Heide	9-mei
2 Gennep	10-mei
3. Langakkers	10-mei
4. Sloop bij de camping	9-mei
5 Lange Bleek	10-mei
6. De Pan (avond)	10 & 11 mei
7. De Groote Peel	11-mei

Marmorgrondel.
© Ruud Post

Vissen
Baars 2
Marm grondel 4
Snoek 2
Tiendornige stekelbaars 2
Zeelt 4
Overige waterbeestjes
Bloedzuiger 4
Bruine korenbout (huidje) 7
Geelgerande watertor (larve) 4
Kleine modderkruiper 2
Kleine spinnende watertor 4
Kokerjuffer (larve) 4
Platte waterwants 2
Schaatsenrijder 4
Smaragdlibel (huidje) 7
Waterpissenbed 4
Weidebeekjuffer (larve) 2
Amfibie
Bastaardkikker 4
Paddenvijes 1
Rugstreeppad 1
Overige
Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft 2
Lettersierschildpad (waterschildpad) 2
Ree 6
Nachtvlinders (LED-emmer)
Dunvlekspanner tp
Eikentandvlinder tp
Fijnsparwegspanner tp
Gewone heispanner 5
Kroonvogeltje tp
Lieveling tp
Rode dennenspanner tp
Rozenblaadje (rups) tp
Varensparner 2
Gewone bandsparner 3
Zuringuil tp

Planten
Echte koekoeksbloem 7
Kruipende brem 1
Rode papaver 1
Reukloze kamille 1
Veenpluis 7
Insecten
dagvlinders
Atalanta 4
Bont dikkopje 7
Bont zandoogje 1,3,7
Citroenvlinder 1,2,3,7
Dagpauwoog 3,7
Groot dikkopje 2,7
Groot koolwitje 1,3
Hooibeestje 1
Icarusblauwtje 3
Klein geaderd witje 1
Kleine koolwitje 1,7
Kleine vuurvlinder 1,3
Landkaartje 3
Oranjetipje 1,3
libellen
Azuurwaterjuffer 7
Blauwe breedscheenjuffer 2
Bosbeekjuffer 3
Glassnijder 2
Lantaarntje 2
Oeverlibel 1,3,7
Smaragdlibel 7
Viervlek 7
Vuurjuffer 7
Weidebeekjuffer 2
overige insecten
Goudhaantje 7
Goudbrandschallebijter 1
Kleine wespenbok 7
Kniptor 7
Knoopkruidschildwants 1
Kraamwebspin 3
Meikever tp,3,7
Riethaantje 2
Soldaatjes tp,7
Veldkrekkel (gehoord) 7

Vogels
aalscholver 7
blauwborst 7
blauwe reiger 1
boerenwaluw (juv) 7
bonte vliegenvanger 1
boomklever 5
boomkruiper tp,5,7
boompieper 1,7
bosrietzanger 7
bosuil tp, 5
buizerd 7
dodaars 5,7
draaihals (gehoord) tp
fitis 7
flamingo 7
fluitier 5
gaai 1,5
geelgors 1
geelgors 7
gekraagde roodstraat 1,5
goudhaantje 5
grasmus 1,7
graspieper 7
grauwe gans 7
groenling 1
grote Canadese gans 5
havik 1
houtduif tp,7
houtsnip 6
ijsvogel 7
kievit 7
kneu 7
koekoek 7
koolmees 1
koolmees 5,7
krakeend 1,7
kuifeend 1,7
matkop tp
nachtwaluw 6
paapje 7
pimpelmees 5
putter 1
roodborsttapuit 1,7
slobeend 7
steenuil tp
tafeleend 7
torenvalk 1
tuinfluitier 7
veldleeuwrik 7
vink tp,1,5,7
wespendief 7
wilde eend 1,5,7
winterkoning 7
wulp 7
zanglijster 7
zwarte mees tp,5
zwartkop tp,7

Strabrechtse Heide. © Ruud Post

Koffie op het terras. © Marja Schuurman

Wapendrager. © Marja Schuurman

Platbuik. © Jan Spelier

Oranje kamlangpoot. © Jan Spelier

Vogelverslag

door Johan de Kruif

Op donderdag ging de hele groep met de fiets naar de Strabrechtse Heide. Het was er erg nat door de vele regen van de afgelopen maanden. Op sommige plekken kon je met de fiets niet over het pad, omdat dat onder water stond. Langs het pad veel water met daarin veel kikkervisjes. Het landschap was prachtig, maar door de drukte vielen de waarnemingen wat tegen. Ewoud maakte met een klein groepje een wandeling in het gebied.

Op het landgoed De Langakkers heeft Roel Winters met kleinschalig, stapsgewijs beheer vele soorten weten te lokken en behouden, waaronder patrijs, geelgors, spotvogel en gierzwaluw als broedvogels, boomkikker en 26 soorten dagvlinders. Ook vele bijzondere plantensoorten. De aanleg van honderden meters vlechthekken, houtwallen en stapelmuren maar ook amfibieënpoelen, knotwilgen, bewoonde vleermuiskelder, bewoonde huiszwaluwtil en solitaire bomen dragen hieraan bij. Kort voor onze komst had hij de hop gehoord en was er hoop dat deze zeldzame vogel voor het eerst ook zou gaan broeden.

Zowel op vrijdagavond als op zaterdagavond gingen we op avondexcursie naar het dichtbij gelegen heidegebied van Natuurgebied De Pan. Dat leek een prima locatie te zijn voor de nachtzwaluw en dat bleek uit te komen. Vanuit de schemering werden we snel verrast met het geratel van diverse nachtzwaluwen en lieten zij zich ook diverse malen zien. Hiernaast waren er ook houtsnippen actief in de schemering, en liet een bosuil zich horen. Ook hoorden we nog een 'blaffend' ree.

Voor de zaterdag werd afgesproken om voor een deel van de groep met de fiets naar De Groote Peel te gaan, een ander deel van de groep zou met de auto gaan met de ontmoeting bij het bezoekerscentrum. Onderweg werd een paapje gespot.

Ter plekke konden we heerlijk wandelen in een prachtig gebied, veldleeuweriken lieten zich horen, verder onder meer roodborstta-puit en dodaars. Het bleek ook een mooi gebied voor libellen. Zondag ging ieder na het ontbijt en na het inpakken van de spullen weer naar huis en keken we terug op een zeer gezellig kamp met een behoorlijk aantal leuke waarnemingen.

Impressie van een hemelvaartkamp

door Maartje en Ewoud van der Ploeg

We hadden enorm veel zin in het jaarlijks terugkerende hemelvaartkamp, want de laatste jaren ging het voor ons niet door. Het kamp was op een enorm ruim veld met hele mooie plekken, een trampoline, allerlei dieren, trekkershutten en een grote schuur waar we naartoe konden uitwijken als het zou gaan regenen. Al op het campingterrein konden we gelijk aan de slag met natuurstudie. In een boom midden op het veld ontdekten we een steenuil. Hoe toevallig, ons clubgebouw is naar deze soort vernoemd. Extra leuk dat we juist dit uiltje op het kampterrein tegenkwamen.

De sfeer op het kamp was supergoed! Iedereen zorgde goed voor elkaar en wij konden zelfs met een gerust hart onze kinderen bij de andere deelnemers achterlaten. Veelal werd er op de fiets gezocht naar leuke gebieden en leuke soorten, maar ook wandelen stond voor meerdere deelnemers op het programma. We hebben gezocht naar vogels, vlinders, libellen, amfibieën, vissen, enzovoorts. We stonden vaak vroeg op, snel een ontbijtje erin, lunch klaarmaken en gaan! Vaak pas helemaal aan het einde van de middag was de groep weer compleet en kon er gegeten worden. Het eten werd klaarge-maakt door kampdeelnemers, maar de maaltijden deden niet onder voor een goede hap in een sterrenrestaurant. Gezellig samen genieten! 🐦

Daarom Belevenissen

Van het dumpen van 25 stadsduiven tot Bokal Speurhonden

door Gabriëlle van Appeldoorn,

In deze rubriek neem ik je mee naar de dagelijkse gang van zaken bij Dierenambulance Vianen (DAV) Deze keer onder meer ook een bijdrage van Stichting DierenLot over de 100 hondjes die in Culemborg uit een huurwoning werden gehaald en een kennismaking met Bokal Speurhonden.

Dumping 25 stadsduiven

We werden gebeld dat er op de Zoowijkseweg in Culemborg enkele jonge vogels lagen. We troffen een hele rare situatie aan. Van de 25 aangetroffen duifjes waren er inmiddels 9 overleden. De overige duifjes waren onderkoeld en hadden heel veel honger. Op ons Honk zijn ze in diverse couveuses geplaatst. Toen ze weer op temperatuur waren hebben onze diervverzorgers ze gevoerd met een kropnaald. Bij ons zijn later nog 2 duifjes overleden. Het is 100% zeker dat deze duifjes gedumpt zijn omdat er op de plaats waar ze lagen geen duiven broeden. Waarom dumpen als je ze ook af kan geven bij de opvang?

Meer dan 100 hondjes uit een huurwoning in Culemborg gehaald Bron: Stichting DierenLot, fotografie Dimitris Petsas

Misschien denk je bij dierenhulp aan vrijwilligers met een groot hart, maar wist je dat deze organisaties vaak super professioneel zijn? Met getrainde teams, geavanceerde faciliteiten en een flinke dosis expertise, bieden ze dieren de best mogelijke zorg. Van medische behandelingen tot gedragsdeskundigen – deze dierenhulpverleners weten wat ze doen!

Dierenambulance Vianen en het gehele team zijn hier het levende bewijs van.

Al een tijdje ontving de gemeente Culemborg meldingen van geluids- en stankoverlast. Na verschillende mislukte pogingen om met de bewoners tot een oplossing te komen, gaf de burgemeester uiteindelijk de Omgevingsdienst Rivierenland toestemming om het rijtjeshuis binnen te gaan. Binnen zouden meer dan 70 honden leven, en Dierenambulance Vianen werd ingeschakeld om de dieren te vangen. Dit bleek een gigantische operatie te zijn, waar zelfs drie dierenambulances niet voldoende voor waren. Vertrouwde partners zoals Dierenambulance De Ronde Venen en Dierenambulance Louterbloemen werden ingeschakeld. Twee dagen lang werd er intensief voorbereid en een uitgebreid draaiboek opgesteld. Met 6 dierenambulances en een goed uitgewerkt plan in de hand, namen ze uiteindelijk de leiding over de operatie.

Een dierenarts ging als eerste het huis binnen, samen met de Omgevingsdienst Rivierenland. De honden werden één voor één gevangen en buiten door vier dierenartsen gecontroleerd. De dieren kregen vaccinaties, ontwormingsmiddelen, ontvlooiing en

Gedumpte stadsduifjes

Iedereen klaar voor actie

Controleren, registreren en de hondjes klaar voor vervoer

werden gechipt. In totaal waren ze vijf uur bezig, en de samenwerking verliep vlekkeloos.

Uiteindelijk zijn 116 honden gered en in veiligheid gebracht. Ze hebben eerst enkele weken nodig gehad om tot rust te komen. Inmiddels zijn ze overgeplaatst naar Dierentehuis Kennemerland waar ze ter adoptie worden aangeboden. De woning werd onbewoonbaar verklaard. Als blijk van waardering ontving Dierenambulance Vianen een mooie brief en een bos bloemen van de burgemeester voor hun geweldige inzet en professionaliteit.

Dierenambulance van een centralist

Bokal Speurhonden voor zoekacties

Carolien van Santen, de vrouw achter **Bokal Speurhonden** speurt al ruim 13 jaar samen met o.a. haar hond Bokal naar vermiste dieren of mensen, vooral naar honden. Zij en haar hond hebben hetzelfde gevoel van willen helpen, daar krijgen ze allebei veel energie van. Het speuren en ondersteunen bij een vermissing is hun hobby en vrijwilligerswerk.

De speurhonden van Carolien zijn opgeleid om een spoor uit te werken. Dit houdt in dat de hond het spoor naloop van de vermiste. Daarnaast kunnen de honden in bepaalde situaties ook een verwijzing geven naar een overleden dier of persoon.

De samenwerking tussen Bokal Speurhonden en Dierenambulance Vianen is begonnen in september 2020 bij een zoekactie naar Foxy, de 14 weken jonge Shiba Inu-pup in Nieuw-Lekkerland. Bokal was eigenlijk vrij van het speuren omdat hij heel erg ziek was. De Dierenambulance was hiervan op de hoogte en heeft een geweldig team vrijwilligers ingezet om Carolien en Bokal te ondersteunen. Het gebied werd afgezet voor meer rust en een ambulance bleef bij hen voor ondersteuning. Bokal werd aangezet en binnen een hele korte tijd had hij het hondje gevonden, zeer goed verstoppt in de struiken. Wat een geweldige ontknoping en applaus voor Bokal toen ze terugliepen naar de auto.

Tijdens de open dag op het Honk begin oktober was ik aanwezig bij een demonstratie van Carolien en haar honden Bokal (8 jaar) en Bella (6 maanden). Dit was voor de honden de eerste keer dat ze voor groot publiek ingezet werden. Indrukwekkend om te zien hoe het spoor vrijwel direct werd opgepakt. Normaalgesproken wordt

Links Carolien met speurhonden Bokal en Bella. Boven en onder een geslaagde zoektocht naar het verstopte jongetje tijdens de open dag. © Dimitris Petsas

ingezet op 1 spoor dat meestal wat ouder is. Na een paar zoektochten door beide honden werd van hen ook gevraagd om iemand uit het publiek op te zoeken. De jeugd stond natuurlijk te trappelen om mee te doen. Op basis van de geur van een pet ging Bokal op zoek. De jongen in kwestie had een ommetje gemaakt voordat hij zich achter de schuur verstopte. Het publiek kon precies zien hoe hij gelopen was want zijn spoor werd naadloos gevolgd door allebei de honden. 🐾

Tatrahond

De Tatra komt uit het zuiden van Polen en is een grote, rechthoekige imposante witte herdershond. Hij is slim, rustig, behendig, zelfstandig, moedig, waaks, krachtig, evenwichtig, zeer intelligent en terughoudend. Een Tatra is goed gehoorzaam te maken maar zal nooit slaafs zijn. Ze zullen niet snel dingen doen waar ze zelf het nut niet van in zien. Dit lijkt eigenvijs maar heeft alles te maken met hun intelligentie.

Wij zoeken jou!

DAV zoekt vrijwilligers voor diverse werkzaamheden. Je wordt door ons ingewerkt. We bieden gratis cursussen om je verder te ontwikkelen, een reiskostenvergoeding, en diensten die nooit hetzelfde zijn. Daarnaast houden we leuke activiteiten en bieden we een team met enthousiaste en betrokken collega-vrijwilligers. Aanmelden kan via 085-0441199 of via www.dierenambulancevianen.nl

Sterren in de nacht

door Maartje en Ewoud van der Ploeg

Op 14 september was het zover, dé avondexcursie voor de jeugd. Bij ons clubgebouw De Steenuil gingen we op zoek naar zoveel mogelijk sterren en sterrenbeelden en we hoopten natuurlijk ook een satelliet te zien. Omdat de zon ook een ster is, de dichtstbijzijnde, hebben we eerst met zijn allen bij de spoorbrug naar de zons-
ondergang gekeken. We hadden geluk, de lucht kleurde schitterend rood, terwijl de treinen af en aan reden over de spoorbrug.

Nadat de zon was ondergegaan, duurde het nog best lang voordat de eerste sterren zichtbaar waren, het was nog lang te licht. Een slokje drinken en een koekje vulden een deel van de tijd, een zoektocht naar vleermuizen met een batdetector zorgde ervoor dat het wachten op het echte donker helemaal niet lang duurde. De gewone dwergvleermuis blijkt best veel rond te vliegen bij De Steenuil. Heel gaaf om deze dieren eens goed te horen en te zien! Eindelijk, het was donker genoeg. Al snel zagen we de Grote Beer en Cassiopeia, de meest herkenbare sterrenbeelden. In de brei van sterren was het, ondanks de sterrenkaarten, erg lastig om de andere sterrenbeelden goed te kunnen onderscheiden, maar we hebben er vast en zeker 'per ongeluk' wel meer gezien. Plots schoof er best wel snel een ster door de donkere hemel. Daar was-ie, de satelliet die we zo graag wilden zien. Dat bleek niet de enige. Net als de regelmatig voorbij vliegende gewone dwergvleermuis vliegt er vaak een satelliet over De Steenuil! Houden ze ons in de gaten...? Al met al een erg geslaagde excursie!!

Elektrisch vissen

Vissen met een hengel? Nee, dat kan efficiënter! We zijn op 19 oktober op pad gegaan met elektrovisapparatuur. Hierbij hebben we met een accu een stroomkring in het water gebracht. Vissen worden door een bijzondere reactie in hun lijf gedwongen naar de positieve pool van de stroom (in dit geval een klein schepnetje) te zwemmen. Hier worden ze verdoofd en zijn ze zo uit het water te scheppen. Op deze manier kun je snel ontdekken welke vissoorten er in een bepaalde sloot voorkomen. Wij hadden gekozen voor de Bisschopsgraaf, een brede sloot ten zuiden van Culemborg. Omdat het vissen met stroom best gevaarlijk is, konden de deelnemende kinderen niet zelf de vissen vangen, maar uiteraard zijn de vissen wel verzameld en hebben we samen gekeken welke vissen we hadden gevangen.

We vingden allerlei verschillende soorten vis. Helaas ging het vooral om wat kleinere vissen, waarbij het bittervoortje het meest werd gevangen. Ook zeelt, blankvoorn, ruisvoorn en kolblei/brasem en de superglibberige kleine modderkruiper kwamen we veel tegen. De allerkleinste vangst was een Kaukasische dwerggrondel, een visje dat niet veel groter wordt dan 2,5 cm. Richting het einde van de excursie kwam het echte spektakelstuk tevoorschijn. Een mooi snoekje met een bek vol vlijmscherpe tanden.

Determineren

Struinen langs de Lek

Meestal hebben de excursies die voor de jeugd worden georganiseerd een thema. Op 16 november hebben we het eens anders aangepakt. Gewoon lekker struinen langs de Lek, kijken wat we tegen zouden komen. Omdat we al best wel vaak de zuidelijke uiterwaarden van de Lek in zijn getrokken, zijn we de rivier met de pont overgestoken. De Steenwaard, daar waren we met de jeugd nog niet geweest. Omdat we een plasje tegen zouden komen en uiteraard ook de Lek kans biedt op wat leuke waterbeesten, hadden we een groot schepnet mee. Maar vooral hadden we negen paar ogen, waarmee we vast wel wat leuks zouden vinden.

Al meteen na het binnenstappen van de Steenwaard werd het leuk. Een haas rende voor ons uit en verdween in een braamstruik, een vrouwtjesfazant fladderde voorbij. Door het nemen van een onhandige afslag, belandden we daarna helaas achter een hekje van prikkeldraad. Er onderdoor, dat ging wel, maar een flinke koeienvlaai maakte de passage wat uitdagend. Alle kinderen kwamen ongeschonden en schoon onder het draad door, maar de laars van Ewoud belande midden in de vlaai. Jakkas, maar... zitten er mestkevers in? Nee, helaas, we zien alleen maar strontvliegen.

Al snel kwamen we uit bij een klein plasje. Met het schepnet kwamen hier mooie visjes tevoorschijn; de blauwband. Mooi, maar wel een exoot net als de Kaukasische dwerggrondel die hier werd gevangen. De enige inheemse vis die we hier vingen, was een driedoornige stekelbaars. Een gevlekte Amerikaanse rivierkreeft maakte de exotenparade compleet...

Ook in de Lek deden we een poging met het schepnet. Het gebeurt regelmatig dat er een bot in het net terecht komt, een platvis die vanuit de rivier op kan trekken. Helaas, deze vingen we niet, maar wel bleek de Pontische stroomgrondel superveel op de zandige bodem te liggen. We vingen tientallen exemplaren. Ook alweer een soort die uit een ver oord per ongeluk in ons land terecht is gekomen. Ze werden vergezeld door honderden kleine aasgarnaaltjes.

Op het land vielen de scores verder een beetje tegen. We vonden een paar sporen van de bever, maar vooral veel schelpen. Het ging steeds om de Aziatische korfmossel en de driehoeksmossel, ook alweer soorten die niet van nature in Nederland voorkomen. Veel schelpen verdwenen in tassen en jaszakken, net als kilo's mooie stenen. Het was een supergezellige wandeling, maar de kachel lonkte wel na twee uur in het koude, winterse weer. 🐼

Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft

Pontische stroomgrondel

Ik teken ervoor!

De vink: een bekende gast in Nederland

door Rebecca Engels

Wist je dat de vink (*Fringilla coelebs*) een van de meest voorkomende vogels in Nederland is? Ook in Culemborg zie je ze vaak fladderen tussen de bomen of over het gras huppelen, zelfs in de tuin.

Het mannetje valt op met zijn blauwgrijze kop en die mooie roestbruine borst, terwijl het vrouwtje meer ingetogen is met haar bruinigrijze kleuren – perfect om niet op te vallen. Wat ook leuk is: in de winter gaan de mannetjes apart van de vrouwtjes, en Linnaeus, die deze vogels hun wetenschappelijke namen gaf, vond dat zo bijzonder dat hij ze ‘coelebs’ noemde, wat ‘ongehuwd’ betekent.

Een uitdaging met pastel

Zoals bij elke tekening wist ik ook bij deze dat ik weer tegen een aantal uitdagingen aan zou gaan lopen. Het moeilijkste deel? De dunne, scherpe lijnen tussen de zwarte en witte veren. Dat contrast moest echt kloppen. Doordat pastelpotlood heel zacht is, is dit wel lastig om te doen. Mijn oplossing hiervoor is het pastelpotlood constant scherp houden met een stukje schuurpapier. Je zet een paar precieze lijnen en daarna moet je alweer slijpen om de punt scherp te houden.

De opbouw van de achtergrond

Ik startte de tekening met een subtiele, groene achtergrond om het takje en de vink meer naar voren te laten komen. Dit helpt om een mooi contrast te creëren en zorgt ervoor dat het onderwerp meteen opvalt met zijn roestbruine borst. Bij de vleugels en de staart heb ik gespeeld met verschillende lagen van zwart, grijs en wat bruin en zelfs blauw om een rijke textuur te maken. Door dit contrast met het zachte roze en wit van de buik zie je goed hoe de veren op elkaar liggen en een natuurlijke diepte creëren.

De fijne details

Wat altijd de kers op de taart is voor mij, zijn de kleine details: schaduwen onder de vleugels, de lichte glans op de veren en de

structuur van het dennentakje. Die subtiele toevoegingen zorgen ervoor dat alles echt tot leven komt. Het was een kwestie van veel geduld hebben en laag voor laag opbouwen, maar dat hoort bij het plezier van pasteltekenen.

De originele tekening is helaas niet meer beschikbaar, maar van deze en andere tuinvogels als koolmees, roodborstje en pimpelmees zijn nog wel prints beschikbaar. Je kunt ze hier bekijken: <https://www.natureartbyrebecca.com/nl/prints> 🐦

DE VOLENCAMPEN

een groene parel in de bebouwde

De Volencampen afgelopen zomer, gezien vanaf de Wilhelminadreef.

door Mike van der Linden

De Volencampen zijn heel bijzonder. Culemborg is zowat de enige niet al te grote oude stad met binnen zijn bebouwde kom zo'n grote open groene ruimte, met een lange onafgebroken geschiedenis van agrarisch beheer.

Een landschappelijk juweeltje dus, met veel potenties voor de biodiversiteit. Maar juist daarmee gaat het de laatste jaren niet goed. Van alle factoren die hierin meegespeeld kunnen hebben, is vooral het agrarische beheer de laatste decennia sterk veranderd, in de zin van flink geïntensiveerd.

Het Burgerinitiatief Volencampen (waaraan ook de NVWC deelneemt) heeft de eigenaar van het gebied, Rijksvastgoedbedrijf, ertoe kunnen bewegen om strikt biologisch beheer volgens de SKAL-normen in het pachtcontract voor te schrijven. Het beheer van de Volencampen wordt vanaf nu dus aanzienlijk extensiever, met veel meer oog voor een betere bodem- en waterkwaliteit en biodiversiteit.

Het gebied

De Volencampen liggen in de bebouwde kom tegen de oostrand van de oude binnenstad, vlakbij waar eens het grote kasteel stond. Het gebied is een bijna vierkant, ruim 12 ha groot open grasland-complex, omringd door de bomenlanen van de vier Dreven. In de west- en de zuidhoek liggen twee woonpercelen.

De Volencampen zijn sinds de zestiende eeuw onafgebroken als grasland in gebruik. Eeuwenlang was het eigendom van de heren en graven van Culemborg voor hun vee en paarden, en daarna Kroondomein. In de jaren 1980 is het overgedragen aan het Rijk, en nu is het Rijksvastgoedbedrijf de eigenaar.

In de Culemborgse regelgeving vormt het gebied een beschermd stadsgezicht en is de bestemming ervan vastgelegd als agrarisch grasland. Akker- of tuinbouw en beplanting met bomen is er niet toegestaan, en bebouwing al helemaal niet.

De geschiedenis

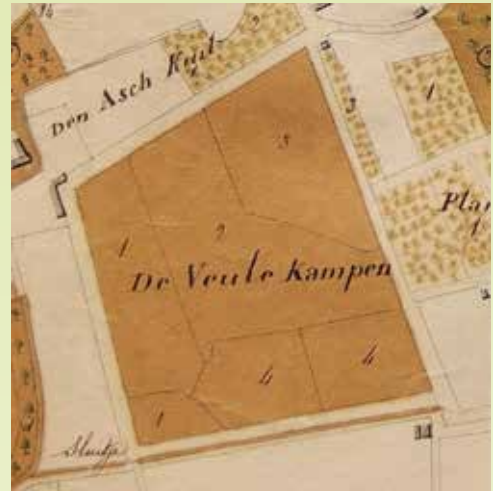
Tot zo'n 1000 jaar terug was de Lek een vrij stromende rivier, die haar loop keer op keer verlegde en zo een vlechtwerk van hoofd- en nevengeulen vormde. In de loop van de tijd ontstond hierdoor een bodemcomplex van op elkaar liggende zandige stroomruggen en kleiige komgronden, afgewisseld met veenlagen. Dit proces stopte toen de mens de hogere, zandige stroomruggen ging ontginnen, en daar uiteindelijk ook dijken aanlegde. De komgronden waren aanvankelijk veel te nat om te ontginnen, maar op enig moment lukte dat toch. Door het graven van sloten werden de kommen ontwaterd, waardoor de natte ruige wildernis daar plaats maakte voor lagere kruidachtige vegetaties. Zo ging het ook in de kleine kom dicht bij de oude stad en het kasteel. Dat gebied werd de Volencampen: weidegebied voor de paarden en ander vee van de kasteelheren.

De oudst bekende kaart met de Volencampen erop dateert van 1620, maar waarschijnlijk bestond het gebied als zodanig al langer. Er is eeuwenlang niet veel veranderd: het huidige slotenpatroon staat al op kaarten uit 1760 en 1790.

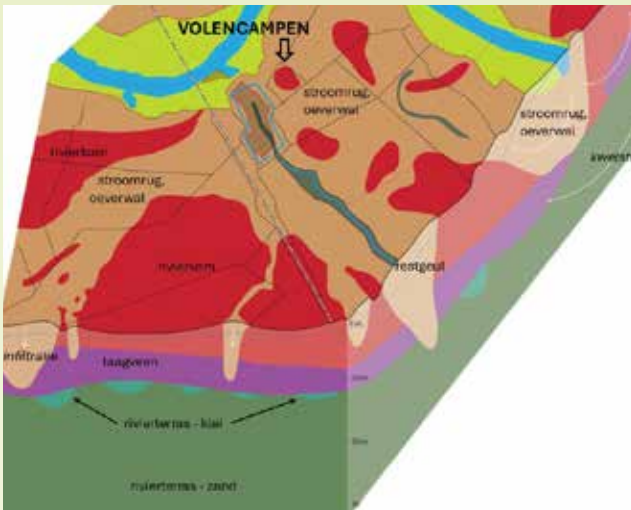
kom van Culemborg

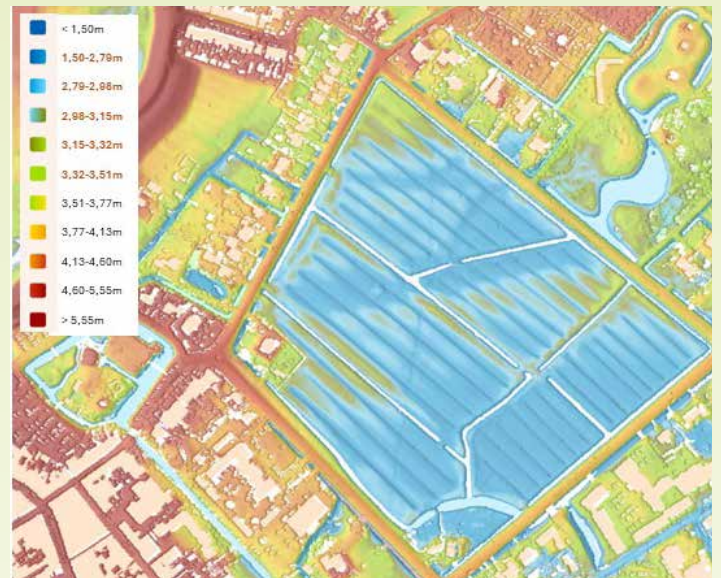
Afb1 Topografie van de Volencampen en omgeving. Ontleend aan Topografische kaart van Nederland (Culemborg en omgeving) en Open topo (de Volencampen).

Afb3 Uitsnede uit Manuscriptkaart Culemborg, ca 1790, maker onbekend. Eigendom Genootschap Voet van Oudheusden.

Afb2 Geomorfologie van Culemborg. Ontleend aan Grond et al 2022.

Afb4 AHN-hoogtekaart van de Volencampen en omgeving. De legendaklassen voor de Volencampen staan in oranje aangegeven. Bron: AHN5.

Het Volencampen-ecosysteem

De maaiveldhoogte van de Volencampen ligt tussen 3,50 +NAP in noordhoek en 2,40m +NAP in het zuiden. Ook hier liggen in de ondergrond zandbanen van de oude stroomruggen, en ook een laag veen. Door die zandbanen stroomt grondwater vanuit de rivier en zelfs vanuit de Utrechtse Heuvelrug, tot het hier in sloten en greppels als kwel uittreedt. De bodem van de Volencampen bestaat uit vrij vette klei, met een klein beetje leem of zand. In de hekdammen in en om het gebied ligt wat steenpuin in de bodem. Echte (chemische) bodemvervuilingen zijn niet bekend.

Door het jaar heen is het gebied nat tot vochtig. De sloten, bijna allemaal met flink steile oevers, staan in open verbinding met elkaar en de omringende sloten. In de zomer kan het slootwaterpeil (en daarmee ook het bodemwaterpeil) ruim een meter onder maaiveld liggen. De greppels staan in de zomer grotendeels droog. Vooral in het laagste deel, langs de Van Pallandt-dreef, zijn in greppels en sloten sporen van grondwater te zien.

Hoe was het voorheen

De Volencampen zijn dus al eeuwenlang open en in gebruik als grasland, bemest met wat het vee van de kasteelheren en later de stadsboeren op stal produceerde. Na het eerste kwart van de vorige

eeuw kan hier, zoals overal in Nederland, kunstmest zijn toegepast. In de laatste decennia van de vorige eeuw was boer Van Vuren de laatste stadsboer. Hij had zo'n vijftien koeien lopen in de Volencampen, die hij dagelijks kwam melken. Hoe hij met zijn paard-en-wagen manoeuvreerde bij zijn boerderij in de Goilberdingerstraat en bij de Volencampen, wakte grote bewondering.

De herinneringen van oude Culemborgers en beschrijvingen van soortgelijke komkleigebieden vroeger en nu, maken duidelijk dat de graslanden van de Volencampen rond 1970 een veel grotere rijkdom aan kleurrijk bloeiende plantensoorten kenden dan nu. Natuurlijk stonden er de nu heel algemene grassoorten ruw beemdgras, Engels raaigras, fioringras, gestreepte witbol, glanshaver, zachte dravik en grote vossenstaart. Maar ook geknikte vossenstaart, veldgerst, goudhaver, kamgras en reukgras kwamen er algemeen voor. En verder groeiden er volop groot streepzaad, margriet, echte koekoeksbloem, rode klaver, gewoon knooppkruid, pinksterbloem, veldlathyrus, grote ratelaar, watermunt, moerasrolklaver, waterkruiskruid, penningkruid, moeraswalstro en moerasvergeetmijnietje. Waar kwel een rol speelde stonden dotterbloem, beekpunge en

Afb5 Boven van links naar rechts boven: echte koekoeksbloem, margriet, gewoon knoopkruid, en onder: veldlathyrus, dotterbloem, grote ratelaar (foto's NDFE). Dit zijn soorten die zeer waarschijnlijk tot voor enkele decennia in de Volencampen 'gewoon' voorkwamen.

Afb6 Dominantie van gestreepte witbol (groene banen zijn droogstaande greppels). Foto genomen vanaf het hek t.o. de Anthony van Lalaingstraat richting Bakelbos.

Afb7 Kamgras

holpijp en ook veel waterviolier, en verder kikkerbeet, waterranonkel en watergentiaan.

En wat de dieren betreft: de kikkerkoren waren oorverdovend, kieviten broedden er in zulke aantallen dat er werd gezocht naar kievietseieren.

En hoe is het nu?

Het beheer

Na stadsboer Van Vuren stonden in de Volencampen korte tijd paarden van een circusexploitant. Vervolgens is het Geldersch Landschap en Kasteelen de Volencampen gaan beheren, wat intensiever en met verlaagd bodemwaterpeil. Na enige jaren kwam er een andere pachter, die digestaat ging injecteren (een toegestaan mengsel van drijfmest en vergist organisch afval). Vanaf toen liep er op twee paarden na geen vee meer, werd er vaker gemaaid en zorgde het gebruik van zware machines voor bodemverdichting.

Planten

Uit veldonderzoek in 2022 blijkt dat de weilanden van de Volencampen uitgesproken arm zijn geworden, volledig gedomineerd door heel algemene grassoorten ruw beemdgras en Engels raaigras en vooral gestreepte witbol die het gebied in de zomer met zijn bloeipluimen bruinroze kleurt. Andere gewone grassoorten groeien er

ook, maar minder. En, bijzonder, op een enkele plek groeit kamgras, een soort van het minder voedselrijke beweide grasland van weleer.

Lage soorten met kleurige bloemen komen er amper meer voor. Gewone hoornbloem en scherpe boterbloem staan hier en daar, maar heel gewone soorten als kruipende boterbloem, witte klaver en gewone paardenbloem ontbreken bijna geheel. En pinksterbloem, toch dé soort van wat vochtigere graslanden, staat maar op een enkel plekje. En wat er wél staat, zijn soorten die de boer liever niet ziet: krulzuring, ridderzuring, gekroesde melkdistel en akkerdistel. Maar jacobskruiskruid, giftig voor vee en dus ongewenst in een weide, komt in de Volencampen nagenoeg niet voor.

De greppels zien er wat beter uit, zeker in de laagste percelen langs de Van Pallandtdreef. Omdat kwelwater voor wat minder voedselrijke omstandigheden zorgt, zien we hier een paar soorten die het daarvan moeten hebben: 'kwelsoorten' beekpunge, met zijn mooie helder blauwe bloempjes en holpijp, en verder de bekende kleurige slootoeversorten, als blauwe waterereprijs, moerasrolklaver, moerasvergeetmijnietje, moeraswalstro en watermunt. Allemaal in kleine aantallen en op weinig plekken, maar met het eerder genoemde kamgras geeft dit een positieve boodschap van hoopvolle potenties.

Afb8 Overzicht vanuit het midden van de Volencampen richting Lange Dreef, met agrarisch ongewenste soorten (als ridderzuring)

Afb9 Beekpunge

Afb10 Vooral met grote brandnetel verruigde oever

Afb11 IJle zegge

De slootoevers geven een dubbel beeld. De bovenrand toont in veel gevallen een soortenarme ruigte, dicht bij de waterlijn is de variatie veel groter. Die ruigte komt door onzorgvuldig slootbeheer, waarbij uitgemaaid waterplanten en slib op de kant blijven liggen en niet na een paar dagen worden afgevoerd, zoals goed beheer vraagt. Dit veroorzaakt verstikking en grote voedselrijkdom, waar vooral stikstofliefhebbers als braam, brandnetel, haagwinde en kleeftkruid van profiteren. In de sloten rondom maar ook in de Volencampen staan hier en daar nog heel dichte rietkragen.

In de sloten is het meestal weer armoe troef. Het water is flink vervuild door overmatige mest en bladval van de bomen langs de vier Dreven. En dus zien we hier soorten van zeer voedselrijk water, als gedoornd hoornblad en schedefonteinkruid, klein en veelwortelig kroos en sterrenkroos. Vaak ligt er ook een flinke laag flab, die bekende valsgroene draadalg-dekentjes. In de kromme sloot langs het huisperceel in de zuidhoek groeien nog gele plomp, gewone waterlelie, kikkerbeet en watergentiaan.

Lager op de oever staan hier en daar soorten als gele lis, moeras-spirea, grote kattenstaart, grote valerian, grote egelskop, en een paar van de kleinere soorten die ook langs de greppels staan. Hier en daar staan wat minder algemene soorten, als valse voszegge en ijle zegge.

Dieren

Toen in 2022 na de planten de dieren in de Volencampen aan de beurt waren voor onderzoek, trok de boer zijn toestemming voor betreding in. We moeten het dus vooral doen met waarnemingen uit Waarneming.nl. Maar omdat die voor het overgrote deel gedaan zijn vanuit de vier Dreven, zeggen ze alleen iets over grotere zoogdieren en vogels, en niet over reptielen, amfibieën en insecten.

Van de zoogdieren is vooral het haas gezien, ook rammelend. In ieder geval afgelopen lente is er een leger met jongen gezien. Algemene vogelsoorten als de exoot Canadese gans, wilde eend, meerkoet en waterhoen broeden in de Volencampen. De Kievit is de enige weidevogel die het afgelopen jaar broedend is waargenomen, met hoogstens twee paartjes. Foeragerend of rustend zijn nog veel andere soorten waargenomen, het 'gewone spul' maar ook scholekster en ijsvogel.

Hoe nu verder?

Mede dankzij de inspanningen van het Burgerinitiatief Volencampen gaat het agrarisch beheer van de Volencampen heel anders worden. In mei is de nieuwe pachter begonnen met zijn biologisch beheer volgens SKAL-normen. Zij schrijven eerbied voor ecosysteem en natuurcycli voor, en behoud en verbetering van de toestand van bodem, water en lucht. Chemische bestrijdingsmiddelen

Afb12 Sloot met onder meer moerasspirea, gele lis en grote valeriana op de waterlijn.

en kunstmest zijn verboden, net als grond omploegen en opnieuw inzaaien. Bemesten gebeurt minder en alleen met mest van biologische oorsprong. En het vee, in betrekkelijk kleine aantallen en veelal jongvee, zal herhaaldelijk worden verplaatst naar een ander perceel in de Volencampen. Zo kan het gras weer aangroeien om gehooïd te worden voor wintervoer. SKAL-Biocontrole gaat streng op een en ander controleren.

Dit nieuwe beheer zal vooral effecten hebben op de kwaliteit van bodem en oppervlaktewater. Die worden op termijn weer minder voedselrijk en schoner, wat op termijn zal leiden tot meer biodiversiteit. En de overlast voor omwonenden van schadelijke stoffen met hun nare geuren hoort tot het verleden.

Maar toch moeten we waken voor té enthousiaste verwachtingen. Ten eerste moet de boer twee of drie jaar lang een 'overgangsbeheer' voeren, voordat hij de graslanden echt biologisch mag gaan noemen. Dat betekent dat het maaibeheer nog vrij intensief zal blijven: door vaker te maaien worden via het gewas veel overtollige voedingsstoffen uit de bodem afgevoerd. Maar voordat dit zichtbare effecten heeft op de vegetatie zijn we wel nog een paar jaar verder.

Het feit dat de Volencampen agrarisch beheerd blijven, waarborgt de openheid van de Volencampen. Maar de boer moet er wel zijn boterham mee verdienen. De Volencampen worden géén natuurgebied. Minder mest, geen troep de bodem in, zoveel is zeker. Maar voorsnog zal de bodemwaterstand in het natte seizoen lager gehouden worden dan het natuurlijke peil. Ook al houdt de boer rekening met milieu en biodiversiteit, het gaat hem niet om een zo groot mogelijke soortenrijkdom.

Alles bij elkaar zal de meest zichtbare verandering voorlopig zijn, dat er weer koeien in de Volencampen lopen. De allergrootste verandering is voorlopig niet zichtbaar: die in bodem en oppervlaktewater. Dáár gebeurt het de komende jaren. En daar is het Burgerinitiatief Volencampen in ieder geval al heel blij mee!

En om te zien welke veranderingen er op gaan treden, kan de NVWC aan de slag met monitoring van planten, vogels, vissen, vlinders en libellen (en al het andere). Als de boer tenminste instemt met de plannen die daarvoor opgezet worden. 🐦

Bronnen

- Aggenbach C., A. Jansen, J. Schaminée en H. Sierdsema (2000): Ontwikkelingsreeksen voor beheerpakketten van Programma Beheer. Dienst Landelijk Gebied, Arnhem
- Altena H.J. (1981): Vegetatie en produktie van enkele komkleigraslanden in de jaren 1977 - 1979 en een aantal beheersadviezen in het kader van natuurbeheer. CABO-verslag 34. Centrum voor Agrobiologisch Onderzoek Wageningen
- Bax I. en W. Schippers (z.j.): Ontwikkeling van botanisch waardevol grasland. Dienst Landelijk Gebied en Informatie- en Kenniscentrum Natuurbeheer, Arnhem, Wageningen
- Boer Th.A. en H.H. de Gooijer (1958): Een grasland-vegetatiekartering van de Tielerwaard-West. Mededeling nr. 8, Proefstation voor de akker- en weidebouw, Wageningen
- Braams B.W. (1995): Weyden en zeyden in het broek. Middeleeuwse ontginning en exploitatie van de kommen in het Land van Heusden en Altena. Landbouwwuniversiteit, Wageningen.
- College van Burgemeester en Wethouders (2024) Informatienotitie Agrarisch perceel - De Volencampen. Gemeente Culemborg
- Duistermaat L. (2020): Heukels' Flora van Nederland. Naturalis Biodiversity Center, Leiden
- Grond V., G. Maas, M. Kosian, E. Vreenegoor en K. Broks (2021) De stadsgenese. Cultuurhistorie en het natuurlijke systeem als gids voor klimaatadaptatie en stedelijke ontwikkeling. STOWA
- Heiningen A. van, H. Saan, K. Molders en M. de Nie-Sarink (2022): Culemborg op de kaart. Voetnoot 2022-74, Genootschap Voet van Oudheusden.
- Kruyne A.A., D.M. de Vries en H. Mooi (1976). Bijdrage tot de oecologie van de Nederlandse graslandplanten. Instituut voor Biologisch en Scheikundig Onderzoek van Landbouwgewassen, Wageningen
- Linden M. van der (2022): Landschap en natuur in de Volencampen. De huidige toestand en de kansen. Burgerinitiatief Volencampen, Culemborg
- N.N. (2008): Bestemmingsplan beschermd stadsgezicht. Gemeente Culemborg
- N.N. (2022): Bestuursakkoord 2022-2026. Gemeente Culemborg
- N.N. (2024): Biedboek geliberaliseerde pacht via openbare inschrijving van Kavel de Volencampen gelegen aan aan de Waldeck Pyramontdreef te Culemborg. Rijksvastgoedbedrijf, Den Haag
- Westhoff V., P.A. Bakker, C.G. van Leeuwen, E.E. van der Voo (1971): Wilde planten. Flora en fauna in onze natuurgebieden (deel 2). Vereniging tot behoud van natuurmonumenten, 's Graveland

<https://viewer.ahn.nl/AHN5/DTM/1>

<https://waarneming.nl/>

<https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-land-schap/natuurtypen/n12-rijke-graslanden-en-akkers/n12-02-kruiden-en-faunarijk-grasland/>

<https://bodemdata.nl/basiskaarten>

Foto's van de schrijver, tenzij anders vermeld

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
Twitter / X: @NVWCulemborg
NVWC op Instagram:
[natuurenvogelwachtculemborg](https://www.instagram.com/natuurenvogelwachtculemborg)

ISSN 2950-6204

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het
belastbaar inkomen.

REDACTIE

Hoofdredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
hakalopmaak@gmail.com

OVERIGE ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

DRUK

BladNL
Oplage: 435 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 - 515 767
Distributie:
Joke Andringa, Marten Batterink,
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve,
Caroline van der Laan, Jeroen en Jhemila
van Leeuwen, Yvonne Jakobs-Lommers,
Leo van der Kooij, Annemarie Roelink,
Wim en Carla Rubers, Winny Verdouw,
Marja ten Voorde, Harry van de Warenburg,
Frans Waroux

Overname van artikelen, tabellen en schema's
is alleen toegestaan met de volgende bron-
vermelding. "Bron: Hak-al 04-2024, Natuur- en
Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's
of illustraties is zonder toestemming van de
fotograaf of illustrator niet toegestaan.
De redactie behoudt zich het recht voor
aangeleverde artikelen in te korten, aan te
passen, niet te plaatsen en aangeleverde
afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te
mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 - 531 689

Martin Heerschop (secretaris)

0345 - 520 380

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 - 515 767

Gijsje van Ingen

nvwc.vaningen@gmail.com

Theo de Jong

0345 - 519 946

Emmie Nuijen

enuijen@xs4all.nl

Ruud Post

VERTROUWENSPERSOON

Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 - 505 423

INSECTENWERKGROEP

Kars Veling
0345 - 531 689
insectencoor@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Maartje van der Ploeg
06 - 10 75 98 66
Ewoud van der Ploeg
06 - 28 06 36 81
jeugdcoor@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
06 - 44 70 47 54
knotcoor@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoor@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
Gerrit van Utrecht
nestkastcoor@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

Bram Schenkeveld
bramschenkeveld@gmail.com

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux
0345 - 515 393
kluscoor@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop
06 - 51 14 86 42

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgen Geven
0345 - 533 756
zoogdierencoor@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoor@nvwc.nl
Ewoud van der Ploeg
Agrius_convulvuli@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

In maart 2025 bestaat de NVWC 50 jaar!

*Dat willen we als redactie van de Hak-al natuurlijk niet ongemerkt
voorbij laten gaan. In maart willen we een Jubileum Special
uitbrengen die volledig in het teken zal staan (van de NVWC en)
van de Hak-al, het verenigingsblad dat net zolang bestaat als
de NVWC zelf.*

*We willen graag alle leden in de gelegenheid stellen hieraan een
bijdrage te leveren en doen hierbij een oproep aan jong en oud,
oudgediende of recent lid, meld je aan voor het beantwoorden van
een paar vragen bij hakalopmaak@gmail.com.
Foto's over de NVWC uit het (verre) verleden en leuke anekdotes
zijn ook meer dan welkom!*

Deadline 29 december 2024

Fijne feestdagen

Fotografie Loes Plaisier

Agenda NVWC

In de Tsjiepl en op de website wordt de actuele stand van zaken over de activiteiten bijgehouden.

Deadline inleveren kopij

Hak-al 2025 jubileumspecial: 29 december 2024

Hak-al 2025 – 1: 11 februari 2025

www.nvwc.nl

